

BEAUFORT 2021 toont kantelpunt

25 / 08 / 2021

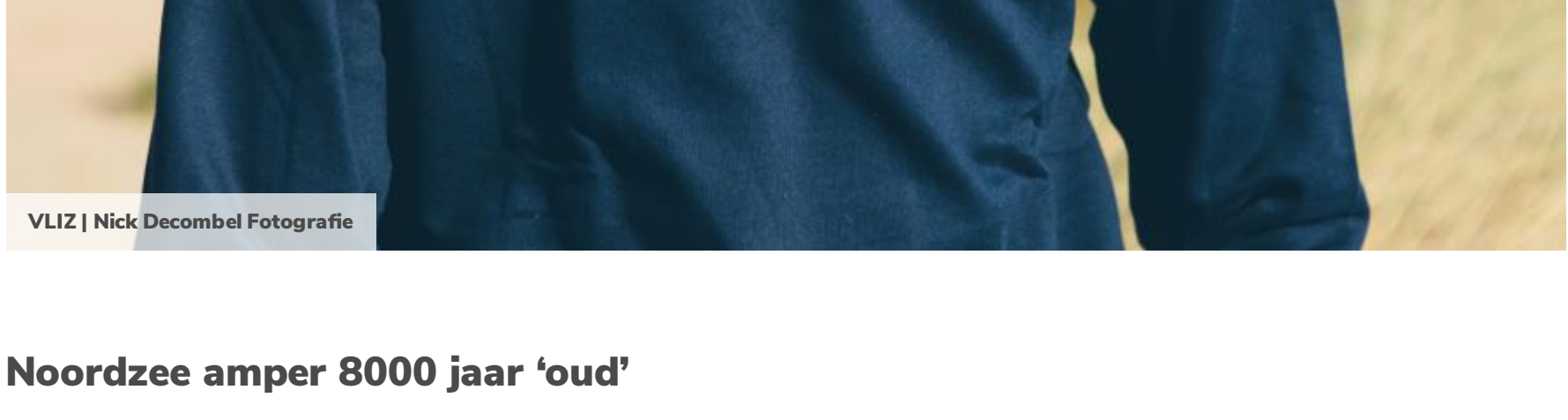

Kunst en wetenschap. Twee wegen om de werkelijkheid een gezicht te geven. Twee benaderingen ook die met open creatieve energie het heden, verleden en de toekomst doorgronden. Geen toeval dat BEAUFORT – het maritieme kunstproject aan de Vlaamse kust – ooit haar naam zocht bij een Ierse hydrograaf, de uitvinder van de windschaal, kenner van de zee en groot observator. De zevende editie van BEAUFORT sluit aan bij die traditie en belicht de veranderde (ver)houding van de mens ten opzichte van de natuur. Het bereiken van een kantelpunt. Gebaseerd op feitenmateriaal en aandachtige observatie. Of zoals curator Heidi Ballet het verwoordt: “De tijd dat de mens zich boven de natuur waande en dacht die te kunnen beheersen, lijkt voorbij”.

– JAN SEYS

Het kunstproject BEAUFORT is een begrip aan zee. Nog tot 7 november 2021 vind je twintig nieuwe kunstwerken gelijkmatig verspreid over de tien kustgemeenten, aangevuld met diverse performances. En hoewel de deelnemende kunstenaars vrij waren in hun creaties, blijkt de zee nooit ver weg. Minstens de helft van alle installaties maken een directe allusie op het verleden, heden en de toekomst van hoe wij mensen staan ten opzichte van die zee.

Om het concept van BEAUFORT 21 te ontwikkelen, baseerde curator Heidi Ballet zich onder meer op het onderzoek en de expertise van het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ). Zo gaat in de huidige onzekere tijden – met overstromingen, hittegolven en een pandemie – de volle aandacht van de expo naar de stijgende zeespiegel en een terugblik op de lang overspoelde Noordzeelandschappen van Doggerland en Testerep. Maar ook vervreemding van de natuur en stiltaai bij uitgewiste stempels en stemmen uit het verleden komen aan bod in de geëxposeerde werken. Drie thema's die de mens tonen als kwetsbaar onderdeel van zijn omgeving, en wonderwel aansluiten bij wat wetenschappers waarnemen en influisteren. Leren we wel voldoende uit dat verleden? Of zoals curator Heidi Ballet het verwoordt: “De tijd dat de mens zich boven de natuur waande en dacht die te kunnen beheersen, lijkt voorbij”.

Noordzee amper 8000 jaar 'oud'

Alles went, zo ook de aanwezigheid van de Noordzee. Het lijkt wel alsof die er altijd in de huidige vorm is geweest. Toch is die kleine vertrouwde zee nauwelijks 8000 jaar oud, piepjong dus op een geologische schaal. In de voorbije 1 miljoen jaar was het gebied veel vaker land dan zee. Een ongemakkelijke waarheid? Mogelijk wel. Pas toen het klimaat voldoende was opgewarmd en de ijskappen gesmolten, vulde het bekken zich met Atlantisch water. De Doggerbank, een restant van dat vruchtbare land, vind je halfweg Nederland en Engeland als een vergeten zandbank, meters onder laagwaterniveau. Ze gaf haar naam aan het 'Atlantis van de Noordzee' – Doggerland – een rijk dal doorsneden door rivieren en lange tijd bewoond door prehistorische mensen en oerdieren. Vandaag zitten we nog steeds in die natuurlijke, opwarmende fase maar doet de mens een extra duit in het zakje door massaal fossiele brandstoffen te verbranden en het koolzuurgasgehalte van de atmosfeer schrikbarend te doen toenemen. Wat we nog toegevoegd hebben aan zeespiegelstijging, bovenop de reeds gerealiseerde 15-20 cm in de afgelopen tachtig jaar, hangt grotendeels af van ons gedrag. Meest waarschijnlijk wordt dit een extra 85 cm, zeg maar de hoogte van een tafel, tegen 2100. Als de ijskappen op de Zuidpool instabieler blijken dan verhoopt, kan dat zelfs oplopen tot +2-3 meter... Daar liggen immers de grootste ijsvoorraden ter wereld.

Met dit vooruitzicht ging de Italiaanse Rosa Barba aan de slag op het strand van Mariakerke (Oostende). Daar compileerde ze in jute gegoten betonnen zakken tot een soort 'steenmannetje', de uit heuvelachtige streken bekende landmarks opgebouwd uit gestapelde stenen. Op elke zak staat de naam en het aantal bewoners van een stad die door de zee dreigt opgeslokt te worden. Een plek voor bezinning, een denkbeeldige dam tegen de stijgende zeespiegel, een hint ook naar onze kwetsbaarheid. 'Pillage of the Sea', zoals het kunstwerk heet, vormt een zichtbare metlaai voor de klimaatverandering. Het kunstwerk verschijnt en verdwijnt niet alleen meerdere keren per etmaal onder invloed van het getij, elke zak symboliseert ook een wereldstad en diens kwetsbaarheid ten opzichte van het wassende water. De titel 'plundering door de zee' komt uit een gedicht van de Amerikaanse Emily Dickinson en verwijst naar hoe de zee je de woorden ontnemt.

Veranderende verhoudingen

Nederigheid ten opzichte van de oceaan is ook de invalshoek die Nicolás Lamas hanteert met zijn 'Unstable Territories' (Bredene). Twee kaarten van Europa, uit spiegelen materiaal gemaakt en in elkaar vervlochten, vragen – anders dan gebruikelijk is – bijzondere aandacht voor de 71% van het aardoppervlak ingenomen door de wereldzeeën. Niet het land is uitgewerkt, neen, de focus ligt op die gigantische 'blauwe spiegel' van de oceaan. Het uitgesneden landgedeelte blijft leeg achter. Ook buiten de kunst is er vandaag vernieuwde aandacht voor het belang van die oceaan. Zo stelt de vanuit de VS overgewaaide 'Oceaangeletterdheid' beweging dat iedere burger basisinzicht behoeft over hoe de oceaan zijn of haar leven beïnvloedt, en over hoe je eigen gedrag de wereldzeeën beïnvloedt. Met als eerste hoofdprincipe: "Er is slechts één oceaan".

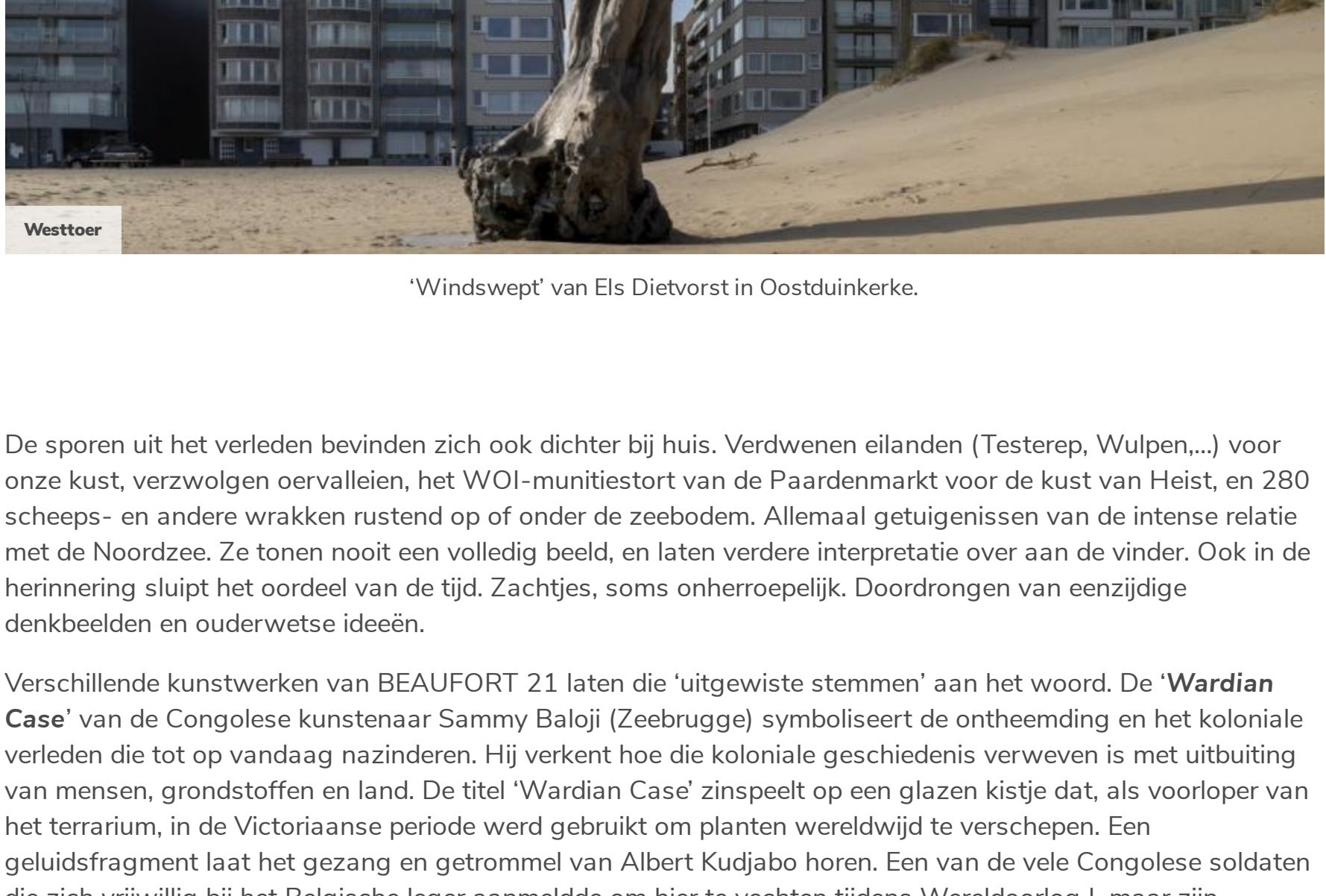
Van een ander allood is 'The Dancer' van de Franse kunstenaar Marguerite Humeau (Blankenberge). Het toont een futuristisch zeezoogdier, in een rituele dans met de maan. Dieren evolueren, en doen dit onder druk van de milieumomstandigheden. Zal het leven op onze planeet door de klimaatverandering onherkenbaar veranderen, is de vraag die Humeau stelt. Worden het kruisingen van mens en dier, die restanten van een vergane cultuur koppelen aan een overlevingsstrategie voor de toekomst? En zal de klimaatwijziging spiritueel gedrag bij dieren doen ontstaan, vraagt de kunstenaar zich af.

'The Dancer' van de Franse kunstenaar Marguerite Humeau op het strand van Blankenberge.

Vergeten waarden

Het verleden laat zijn sporen na. Ook aan zee. Aanspoelsels, soms uit een ver verleden, trekken de strandjutter naar het vloedmerk, hongerig naar een onverwachte nieuwe vondst. De sinds 2010 op een eerdere schapenboerderij wonende Belgische kunstenaar Els Dietvorst, verzamelde daar aangespoeld hout, assemblageerde het en maakte er een bronzen tegenhanger van: 'Windswept' (Oostduinkerke). Als een vluchtig schuiloord tegen regenbuien of felle wind, zet de gebogen boom aan om met de omgeving in dialoog te gaan. Met wat fantasie zou de stromk ook kunnen appelleren aan een ver vervolgen tijd, toen de Noordzee nog droog stond en – afhankelijk van de heersende temperatuur – een dorre mammoetsteppe, dan wel een bebost en moerasig land vormde. Het was de Britse geoloog Clement Reid die in 1913 de term Doggerland bedacht voor dit intussen ondergelopen en vergeten gebied dat ooit een landbrug tussen het continent en Engeland vormde. Hij beschrijft in 'Submerged Forests' de verdronken bossen die hij aantrof bij extreem laagtij aan de Oost-Engelse kust.

'Windswept' van Els Dietvorst in Oostduinkerke.

De sporen uit het verleden bevinden zich ook dichtbij huis. Verdwenen eilanden (Testerep, Wulpen,...) voor onze kust, verzvolgen oervalleien, het WOI-munitiestort van de Paardenmarkt voor de kust van Heist, en 280 schepen – en andere wrakken rustend op of onder de zeebodem. Allemaal getuigenissen van de intense relatie met de Noordzee. Ze tonen nooit een volledig beeld, en laten verdere interpretatie over aan de vinder. Ook in de herinnering sluipet het oordeel van de tijd. Zachtjes, soms onherroepelijk. Doordrongen van eenzijdige denkbeelden en ouderwetse ideeën.

Versillende kunstwerken van BEAUFORT 21 laten die 'uitgewiste stemmen' aan het woord. De 'Wardian Case' van de Congolese kunstenaar Sammy Balaji (Zeebrugge) symboliseert de ontheemding en het koloniale verleden die tot op vandaag nazinderen. Hij verkent hoe die koloniale geschiedenis verweven is met uitbuiting van mensen, grondstoffen en land. De titel 'Wardian Case' zinspeelt op een glazen kistje dat, als voorloper van het terrarium, in de Victoriaanse periode werd gebruikt om planten wereldwijd te verscheppen. Een geluidsfragment laat het gezang en getrommel van Albert Kudjabo horen. Een van de vele Congolese soldaten die zich vrijwillig bij het Belgische leger aanmelde om hier te vechten tijdens Wereldoorlog I, maar zijn inspanning zag wegdeemsteren in de vergeetelheid van de tijd. Het fragment is te beluisteren op de [website](#) van In Flanders Fields. Net als met de planten, heeft ook de ontheemding van mensen en het winnen van grondstoffen niet geleid tot een gelijke verdeling van de welvaart. Net als bij het munitiegifstort van de Paardenmarkt het geval is, zijn de sporen nog aanwezig en vormen ze een schaduwzijde van onze mondiale samenleving.

De 'Wardian Case' van de Congolese kunstenaar Sammy Balaji (Zeebrugge).

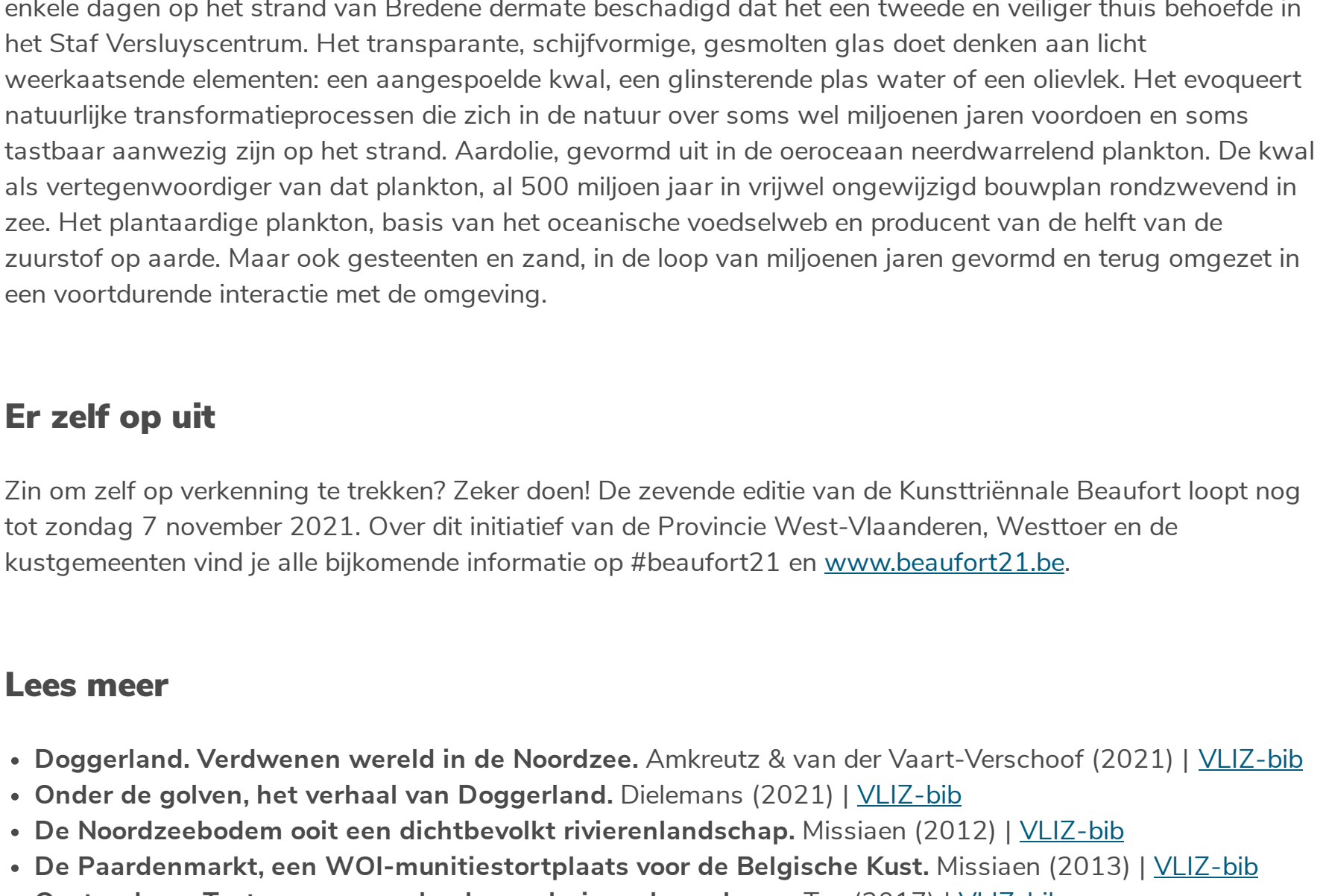
En dan zijn er nog de vele scheepswrakken. Een bekend en intussen ook beschermd scheepswrak en zeemansgraf, rustend op de zeebodem een twintigtal kilometer uit de kust van Oostende, is dat van het Britse oorlogsschip 'Wakeful'. De Duitsers torpedeerden de Wakeful op 29 mei 1940. Het wrak ligt er nog steeds met aan boord wat rest van de 640 verdronken opvarenden. Dit drama speelde zich af tijdens Operatie Dynamo, de massale en nijpende evacuatie van geallieerde troepen naar Engeland vanop Noordzeestranden bij de start van Wereldoorlog II. 'Cast Away' van de Iraans-Amerikaanse beeldhouwer Michael Rakowitz (De Panne) haalt zijn inspiratie uit die Operatie Dynamo. Rakowitz nodigde de bevolking uit om een object (kogel, medaille,...) te doneren waar een oorlogsverhaal aan vastkleeft, om het vervolgens in zijn betonnen kunstwerk te verwerken. Hiermee spiegelt hij het eeuwenoude Joodse ritueel Tasjliech waarbij familieleden stenen of broodkruimels in een oceaan of rivier werpen. Elk voorwerp symboliseert een misstap waarvan de gooiar afstand wil doen. 'Cast Away' of 'weggegooid' verwijst zowel naar die voorwerpen, de misstappen als naar het artificieel koraalrif of nieuwe scheepswrak gecreëerd in dit werk en achtergelaten op het hoogstrand. De gaten in het werk bieden zeedieren immers schuilplaats, eens het rif door de stijgende zeespiegel zal zijn toegeëigend.

'Cast Away' van de Iraans-Amerikaanse beeldhouwer Michael Rakowitz (De Panne)

Natuurvervreemding of hoogmoed?

Hoe gaan we om met de realiteit van de dag? Zijn we ons voldoende bewust van de afhankelijkheid ten opzichte van het milieu waarin we leven? En hoe verankelijk is die samenhang? Wij hebben ecosystemen nodig, de ecosystemen kunnen perfect verder zonder de mens. De Franse Laure Prouvost is gebioogoten door de octopus en laat dit ook zien in 'Touching To Sea You Through Our Extremities', een in brons gegooten reuzeninktvis in het strand van De Panne. De tentakels met zuignappen symboliseren hoe Prouvost, zelf ook aangespoeld in het meertalige België, haar een weg moe(s)t manoeuvreren, gebruik makend van alle instrumenten tot haar beschikking. Met een knipoog laat ze de octopus verschillende werktuigen vasthouden, waarmee de mens zijn omgeving verkent: een stekker, een telescoop, een lamp, ...

'Touching To Sea You Through Our Extremities' van de Franse Laure Prouvost op het strand van De Panne.

En breekbaar wordt het letterlijk en figuurlijk met 'Stranded' van Rossella Biscotti. Het kunstwerk bleek al na enkele dagen op het strand van Bredene dermate beschadigd dat het een tweede en veiliger thuis behoefde in het Staf Verduyscentrum. Het transparante, schijfvormige, gesmolten glas doet denken aan licht weerkaatsende elementen: een aangespoelde kwal, een glinsterende plas water of een olievlék. Het evokeert natuurlijke transformatieprocessen die zich in de natuur over soms wel miljoenen jaren voordoen en soms tastbaar aanwezig zijn op het strand. Aardolie, gevormd uit in de oerocceaan neerduwarrelend plankton. De kwal als vertegenwoordiger van dat plankton, al 500 miljoen jaar in vrijwel ongewijzigd bouwplan rondzwevend in zee. Het plantaardige plankton, basis van het oceanische voedselweb en producent van de helft van de zuurstof op aarde. Maar ook gesteenten en zand, in de loop van miljoenen jaren gevormd en terug omgezet in een voortdurende interactie met de omgeving.

Er zelf op uit

Zin om zelf op verkenning te trekken? Zeker doen! De zevende editie van de Kunsttriënnale Beaufort loopt nog tot zondag 7 november 2021. Over dit initiatief van de Provincie West-Vlaanderen, Westtoer en de kustgemeenten vind je alle bijkomende informatie op [#beaufort21](#) en [www.beaufort21.be](#).

Lees meer

- Doggerland. Verdwenen wereld in de Noordzee. Amkreutz & van der Vaart-Verschoof (2021) | [VLIZ-bib](#)
- Onder de golven, het verhaal van Doggerland. Dielemans (2021) | [VLIZ-bib](#)
- De Noordzeebodem ooit een dichtbevolkt rivierlandschap. Missiaen (2012) | [VLIZ-bib](#)
- De Paardenmarkt, een WOI-munitiestortplaats voor de Belgische Kust. Missiaen (2013) | [VLIZ-bib](#)
- Oostende en Testerep, een verhaal van glorie en heropbouw. Tys (2017) | [VLIZ-bib](#)
- Schatten van het mammoetstrand. van Ginkel et al. (2014) | [VLIZ-bib](#)
- Infobrochure voor Noordzee wrakduikers. Van Haelst & Pieters (2017) | [VLIZ-bib](#)

Meer lezen over :

PALEONTOLOGIE & ARCHEOLOGIE	VLAAMSE KUST	KLIMAAT	OCEAANGELETTERDHEID	MARINE ART

Suggesties

Heb je zelf ideeën, interessante weetjes ...

Stuur ons je suggestie

Artikel delen

Lijkt dit artikel iets voor uw vrienden of collega's? Deel het met hen!

